

การเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของพระสงฆ์และชุมชนในกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง
กับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

**Strengthening a Network of cross – cultural Learning Civilization of 5 Chiang with
Strengthening Citizenship in the Mekong Sub - Region.**

ผู้ช่วยศาสตราจารย์จักรแก้ว นามเมือง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์คนอง วังฝายแก้ว

วุฒิกกร พัทธ์ธีรตันพงศ์

บุรพิมพ์ พึ่งศรัทธาธรรม

อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง กับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะ กระบวนการ และเสนอแนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม และการศึกษา ของพระสงฆ์และชุมชนในกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสงฆ์ และผู้นำชุมชนในกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง ได้แก่ ในประเทศไทย ประกอบด้วย จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ และต่างประเทศ ประกอบด้วย เชียงตุง ประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เชียงรุ่ง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน และเชียงทอง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตัวแทนกลุ่มอารยธรรมละ 10 รูป/คน รวม 50 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง และบันทึกข้อตกลง (MOU.) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัย พบว่า

1. ลักษณะการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของพระสงฆ์และชุมชน ในกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง กับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง มีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือลักษณะการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ประกอบด้วย 17 ลักษณะตั้งแต่การเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกจนถึงการเรียนรู้ร่วมกัน กับองค์ประกอบของเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมตั้งแต่สมาชิกถึงผลงานของเครือข่าย และรูปแบบเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง เป็นลักษณะ “เครือข่ายแวดล้อมระหว่างบุคคลหรือเพื่อนบ้าน”

2. กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของพระสงฆ์และชุมชน ในกลุ่ม อารยธรรม 5 เชียง กับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง มีกระบวนการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาแนวทางการเสริมสร้างโดยการวิจัย การก่อตั้งเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม รวมทั้งการทำข้อตกลง

(MOU) การจัดระบบบริหารและการจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม การดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม และการประเมินศักยภาพของเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม

3. แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของพระสงฆ์และชุมชน ในกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง กับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในภูมิภาคแม่น้ำโขง ประกอบด้วย การดำเนินงานเครือข่าย โดยมีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา เป็นองค์กรหลักในการดำเนินการก่อตั้งและประสานงาน เทคนิควิธีการในการจัดตั้งเครือข่ายการเรียนรู้ การดำเนินงานอย่างเป็นกระบวนการ การดำเนินกิจกรรมร่วมกัน การสร้างพันธะสัญญา และการระดมทรัพยากรมาใช้ได้อย่างเพียงพอ อย่างไรก็ตามเครือข่ายการเรียนรู้จะประสบความสำเร็จได้ต้องประกอบไปด้วย องค์ประกอบ 10 ประการ ตั้งแต่การมีแกนนำสมาชิกที่เข้มแข็งจนถึงมีระบบการติดตามและประเมินงานของเครือข่าย

คำสำคัญ: ชุมชน, เครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม, กลุ่มอารยธรรม 5 เชียง, ภูมิภาคแม่น้ำโขง, ความเป็นพลเมือง

Abstract

The purposes of this research were to study characters, process and strengthening cross-cultural learning network guidelines in Buddhism, cultures, community and monks knowledges in 5 Chiang Civilization Group. Data were given by monks and community leaders in 5 Chiang Civilization Group both in Thailand and foreign countries. Chiangrai, Chiangmai Thailand, Chiantung Republic of the Union of Myanmar, Chiangthong (Luang Prabang) Lao People's Democratic Republic, and Chiangrung Xishuangbanna Autonomous Region Yunnan People's Republic of China. The sampling groups were 10 from each of 5 Chiang Civilization Group both monks and people. The total numbers were 50. The instrument used in this research were structural interviews and Memorandum of Understanding (MOU). Data analysis used were qualitative and content analysis. The results of the research were as follows :-

1. Strengthening cross-cultural learning network characters of monks and community in 5 Chiang Civilization Group and citizenship in the Mekong Sub – Region were shown as 3 main characters as follow : 17 characters combined the members and learning relationship together, cross-cultural learning network factors with membership and network outcomes, and cross-cultural learning network patterns of 5 Chiang Civilization Group were considered as “interpersonal or neighboring surrounded network”

2. Strengthening cross-cultural learning network process of monks and community in 5 Chiang Civilization Group and citizenship in the Mekong Sub - Region. Were shown 5 steps of

working process as : the study of using research in strengthening, founding and doing MOU of cross-cultural learning network, cross-cultural learning network management system, cross-cultural learning network assessment

3. Strengthening cross-cultural learning network guidelines of monks and community in 5 Chiang Civilization Group and citizenship in the Mekong Sub – Region were operated by Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao campus in founding and cooperating, learning network techniques, processing the operations, establishing commitment, and gathering sufficient resources. However, learning network would be accomplished by 10 basic elements included with strong members, leadership, assessment and following up network system.

Key word : Community, – cross-cultural learning network, 5 Chiang of Civilization, Mekong Sub-Region, Citizenship

บทนำ

กระบวนการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง ประกอบไปด้วย เชียงใหม่ และเชียงราย ประเทศไทย เชียงตุง ประเทศสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เชียงทอง (หลวงพระบาง) ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และเชียงรุ่ง เขตปกครองตนเองสิบสองปันนา มณฑล ยูนนาน ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ทั้ง 5 เชียงมีความสัมพันธ์กันทั้งในด้านประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ และวัฒนธรรม โดยเฉพาะด้านภาษาทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน กระบวนการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียงนี้ มุ่งเน้นการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีเป็นการจัดการเรียนรู้ในอันที่จะสืบทอดวัฒนธรรมความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ ก่อเกิดการสืบสานอุดมการณ์และความเป็นพลเมืองที่มีพลังความคิด พลังความรัก และพลังความสามัคคี อยู่ร่วมกันระหว่างชาติบนพื้นฐานของการเคารพสิทธิของสังคมของชนชาตินั้นๆ เคารพในความเป็นอยู่ และเคารพในระบอบการปกครองของชนชาตินั้นๆ

กระบวนการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง มุ่งการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 เกี่ยวกับความรู้ด้านการเป็นพลเมืองที่ดี (Civic Literacy) ในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมในการเป็นพลเมืองที่ดี ตามแนวพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันโดยสันติ การทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ร่วมกันทั้ง 5 เชียง เช่น วันวิสาขบูชา การตั้งธรรมหลวง (เทศน์มหาชาติ) การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ระหว่าง 5 เชียง เป็นต้น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมตามปัจจัย 4 และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง โดยการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมเป็นตัวเชื่อมประสาน ให้เกิดกิจกรรมดังกล่าว นอกจากนั้นยังมุ่งเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการศึกษาสงฆ์ เช่น การศึกษาระดับโรงเรียนปริยัติธรรม การศึกษาบาลี การศึกษาระดับอุดมศึกษาโดยผ่านมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมทั้งการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ร่วมกัน โดยผ่านการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมและการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดี

แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย (Network) เป็นแนวคิดและกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร ตลอดจนชุมชนในให้อีกเชื่อมโยงกันโดยที่แต่ละฝ่ายต้องมีความเท่าเทียมกัน มีอิสระต่อกันสามารถยืนหยัดอยู่ได้ด้วยตนเอง และพร้อมที่จะปฏิบัติงานร่วมกันของสมาชิกเครือข่ายบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน การมีความสัมพันธ์จะเป็นแบบเพื่อนร่วมงาน ประสานความช่วยเหลือกันและเป็นความสัมพันธ์เชิงแนวราบมากกว่าที่จะเป็นแนวตั้ง ดังนั้นเครือข่ายจึงเป็นสัมพันธ์ภาพของมนุษย์กับมนุษย์ที่ครอบคลุมทั้งการให้และการรับ และการเอื้ออาทรต่อกัน

ดังนั้นคณะผู้วิจัย จึงมุ่งศึกษาการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของกลุ่มอารยธรรม 5 เชิงกับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยมุ่งเน้นศึกษาการเสริมสร้างเครือข่ายเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม การศึกษาสงฆ์ และความสัมพันธ์ด้านพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม จากพระสงฆ์และชุมชน รวมทั้งแนวทางในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีในกลุ่มอารยธรรม 5 เชิง เพื่อการอยู่ร่วมกันระหว่างชนชาติอย่างสันติสุข การมีกิจกรรมร่วมกันโดยผ่านเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมดังที่ได้กล่าวมาในเบื้องต้นนอกจากนั้นผลของการดำเนินกิจกรรมยังส่งเสริมในด้านธุรกิจการท่องเที่ยว สินค้า OTOP หรือ SME ของประเทศอีกด้านหนึ่งด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม และการศึกษา ของพระสงฆ์และชุมชนในกลุ่มอารยธรรม 5 เชิง
2. เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของพระสงฆ์และชุมชน ในกลุ่มอารยธรรม 5 เชิง กับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง
3. เพื่อเสนอแนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของพระสงฆ์และชุมชน ในกลุ่มอารยธรรม 5 เชิง กับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

ขอบเขตของการวิจัย

1. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** ศึกษาเนื้อหาจากเอกสาร ตำราทางวิชาการ โดยมุ่งประเด็นที่จะศึกษา ดังนี้
 - 1) ลักษณะการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม การศึกษาสงฆ์ และความสัมพันธ์ด้านพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม จากพระสงฆ์และชุมชน ในกลุ่มอารยธรรม 5 เชิง
 - 2) กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม การศึกษาสงฆ์ และความสัมพันธ์ด้านพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม จากพระสงฆ์และชุมชน รวมทั้งแนวทางในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีในกลุ่มอารยธรรม 5 เชิง
 - 3) แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม การศึกษาสงฆ์ และความสัมพันธ์ด้านพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม จากพระสงฆ์และชุมชน รวมทั้งแนวทางในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีในกลุ่มอารยธรรม 5 เชิงของพระสงฆ์และชุมชน ในกลุ่มอารยธรรม 5 เชิง กับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

2. ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ตัวแทนคณะสงฆ์ ตัวแทนวัฒนธรรม และปราชญ์ท้องถิ่น ของ 5 เชียงๆ ละ 10 รูป/คน รวม 50 รูป/คน

บทสรุป

1. ลักษณะการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของพระสงฆ์และชุมชน ในกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง กับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

ในการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของพระสงฆ์และชุมชน ในกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง กับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง เป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก เครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม และการศึกษา ของพระสงฆ์และชุมชนในกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง เป็นการสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ โดยมีลักษณะเหมือนกับตาข่าย หรือใยแมงมุม สมาชิกของเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม มีลักษณะบางประการร่วมกัน เช่น อาศัยอยู่ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง มีแม่น้ำโขงเป็นตัวเชื่อมโยงและใช้สายน้ำร่วมกัน ส่วนใหญ่มีการนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลัก มีขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน มีลักษณะของการใช้ภาษาที่ใกล้เคียงกัน และสามารถสื่อสารทางภาษาได้อย่างเข้าใจและรู้เรื่อง ซึ่งจากลักษณะร่วมกันดังกล่าว สามารถที่จะดำเนินการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง ได้ สมาชิกของเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม มีลักษณะบางประการที่แตกต่างกัน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา เผ่าพันธุ์ ฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ลักษณะเหล่านี้ทำให้เครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมมีความหลากหลายและมีพลัง โดยเป็นการเสริมสร้างเครือข่ายได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้อย่างหลากหลายแนวคิด การมีลักษณะหลายมิติ นั่นคือเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมเป็นระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง ที่มีหลายลักษณะ ได้แก่ มีความสัมพันธ์ทางภูมิศาสตร์ ในลักษณะของการมี แม่น้ำโขงเป็นสายน้ำที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกัน การคมนาคมที่สามารถติดต่อกันได้อย่างสะดวกรวดเร็วทั้งทางบก ทางเรือ และทางอากาศ การมีเขตแดนติดต่อเชื่อมโยงกันทุกประเทศ ความสัมพันธ์ทางพระพุทธศาสนา ความสัมพันธ์ทางการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาสงฆ์ที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากการศึกษาพบว่า การศึกษาปริยัติธรรมของเขียงรุ่งใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมของไทย โดยแปลเป็นภาษาไทลื้อโบราณ รวมทั้งพระสงฆ์จากเขียงทอง (หลวงพระบาง) เขียงตุง และเขียงรุ่งเข้ามาศึกษาในประเทศไทย ความสัมพันธ์ในด้านวัฒนธรรมที่ความคล้ายคลึงกันทั้งพิธีกรรมและความเชื่อ มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่คล้ายคลึงกัน เช่น มีความเชื่อในพระพุทธศาสนาควบคู่กับความเชื่อเรื่องผี เป็นต้น ความสัมพันธ์ในลักษณะเหล่านี้สามารถสร้างเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมได้อย่างมีพลัง การมีลักษณะเป็นการรวมพลังหรือศักยภาพของสมาชิกของเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในด้านพุทธศาสนา การศึกษา และวัฒนธรรม โดยนำศักยภาพของผู้เฝ้าฝ่ายสงฆ์และผู้เฝ้าฝ่ายชุมชนของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านกิจกรรมที่สำคัญๆ เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน 5 เชียง เทศน์มหาชาติ 5 เชียง สลากภัตต์ 5 เชียง การจัดการศึกษาสงฆ์และชุมชน 5 เชียง และการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง สมาชิกเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมมารวมกันด้วยความสมัครใจ มองเห็นประโยชน์ที่

จะได้รับจากการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมเป็นแบบ กลายามิตร คือ มีความสมานฉันท์ สามัคคี มีความเอื้ออาทร สนับสนุนช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ขัดแย้ง ไม่ชิงดีชิงเด่น กัน สมาชิกเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง มีพระพุทธศาสนา การศึกษา และ วัฒนธรรมเป็นสายใยสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน และพร้อมที่จะร่วมกิจกรรมอยู่เสมอ สมาชิกเครือข่ายการเรียนรู้ข้าม วัฒนธรรมมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน กิจกรรมของเครือข่ายมีหลายกิจกรรมก็ได้ ได้แก่ การเยี่ยมเยียนกัน การ ประชุมสัมมนาร่วมกัน การแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์กัน การจัดเวลาสรุปทบทวนร่วมกัน การปฏิบัติการ เพื่อแก้ไขปัญหาบางอย่างร่วมกัน และการสนับสนุนช่วยเหลือกันในด้านต่างๆ กิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมที่สมาชิก ร่วมกันดำเนินการเป็นครั้งคราวหรืออย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง มีความสัมพันธ์เท่าเทียมกัน สมาชิกของเครือข่าย เครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมมีโครงสร้างความสัมพันธ์ที่เสมอภาคกันแบบแนวราบ คือไม่มีใครบังคับบัญชาแต่มี ลักษณะเป็นหุ้นส่วนกัน มีอิสระในการดำเนินกิจกรรมของตนเอง การมีพันธะสัญญาร่วมกัน เครือข่ายมีลักษณะเป็น ข้อตกลงระหว่างสมาชิกที่จะดำเนินกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ซึ่งข้อตกลงร่วมกัน (MOU) เป็นแนวทางในการดำเนินงาน ของเครือข่าย การติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมมีลักษณะเป็นการติดต่อสื่อสารใน รูปแบบต่างๆ ระหว่างสมาชิก ได้แก่ การติดต่อสื่อสารผ่านการท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมในลักษณะต่างๆ ทางออนไลน์ เป็นต้น การบูรณาการเป็นการร่วมกันของสมาชิกเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมในด้านต่างๆ ได้แก่ การกำหนด วัตถุประสงค์ เป้าหมาย แผนงานและโครงการ กิจกรรม ทรัพยากร การบริหารจัดการ ผลประโยชน์ เป็นต้น อันเป็น การรวมระบบย่อยต่างๆ เข้าเป็นระบบใหม่ที่มีคุณภาพ มีพลังหรือศักยภาพที่มากกว่าเดิม เครือข่ายมีทั้งระดับบุคคล เป็นเครือข่ายในระดับพระสงฆ์หรือบุคคลในระดับชุมชนด้วยกันระหว่างกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง ระดับกลุ่ม เป็น ความสัมพันธ์ในแต่ละกลุ่มของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง ระดับองค์กร เป็นความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรสงฆ์ และ องค์กรระดับชุมชน ระดับสถาบัน เป็นความสัมพันธ์ของสถาบันสงฆ์ สถาบันการศึกษา และสถาบันภาครัฐ ระดับ ชุมชน เป็นความสัมพันธ์ในระดับชุมชนระหว่างกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง ระดับจังหวัดระหว่างกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง และระดับภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง เครือข่ายเป็นเครือข่ายระดับกลุ่มกับกลุ่มขึ้นไป สมาชิกเครือข่ายการเรียนรู้ข้าม วัฒนธรรมจะเป็นอิสระต่อกัน มารวมกันเมื่อดำเนินกิจกรรม และในการบริหารเครือข่าย การประชุมร่วมกันและ จัดตั้งเป็นองค์กรร่วมกัน มีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) เครือข่ายเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม จะต้อง มีระบบการทำงานที่เคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาไม่หยุดนิ่ง และเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน เครือข่ายมีลักษณะของการ แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างสมาชิกด้วยกันหรือระหว่างสมาชิกกับคนอื่นๆ เช่น ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญที่อยู่ นอกเครือข่าย นักวิชาการสาขาต่างๆ การเรียนรู้ร่วมกันเพื่อสรุปทบทวน การปรับปรุงข้อผิดพลาดที่ผ่านมา การ จัดทำแผนและโครงการ/กิจกรรม

กล่าวโดยสรุป เครือข่ายทุกประเภท ทุกแบบ ทุกเครือข่าย มีลักษณะร่วมกัน 5 ประการ ได้แก่ เป็นกลุ่ม องค์กร หรือบุคคลที่มาร่วมกันเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ และความสนใจที่ตั้งขึ้นร่วมกัน เป็นเวทีเพื่อกิจกรรม ทางสังคม โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ดำรงอยู่ได้ยาวนาน ด้วยการสื่อสารแบบใดแบบหนึ่งที่ต่อเนื่อง ไม่ใช่ แบบเฉพาะกิจ สมาชิกมีความรู้สึกผูกพันกับโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นมาร่วมกันและร่วมกันรับผิดชอบ และมีฐานอยู่ที่

ความเป็นเจ้าของร่วมกันและความมุ่งมั่นที่จะทำตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ร่วมกัน รวมทั้งเครื่องมือหรือวิธีการในการดำเนินการที่คิดไว้ร่วมกัน

2. กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของพระสงฆ์และชุมชน ในกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง กับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของพระสงฆ์และชุมชน ในกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง กับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การศึกษาแนวทางการเสริมสร้างโดยการวิจัย เป็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางในการเสริมสร้างการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง เพื่อกำหนดกระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ รูปแบบการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ และแนวทางในการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ขั้นที่ 2 การก่อตั้งเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ประกอบด้วย การทำข้อตกลง (MOU) ร่วมกัน ในการทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง โดยมีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา เป็นผู้ดำเนินการและประสานงานหลัก เนื้อหาในข้อตกลงประกอบด้วย วัตถุประสงค์ในการทำข้อตกลง การจัดระบบบริหารและการจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม และการลงนามข้อตกลง และสมาชิกของเครือข่าย ที่มีความพร้อมในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง ประกอบด้วย บุคลากรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา เป็นผู้ก่อตั้งเป็นองค์กรหลักในการประสานงานในทุกๆ ด้าน คณะสงฆ์และชุมชนที่เป็นตัวแทนของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง ลักษณะของสมาชิกเครือข่ายกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ในด้านภาษาและการสื่อสาร มีภาษาที่สำคัญและนิยมใช้ในการสื่อสารและสั่งสอนธรรม ได้แก่ ภาษาล้านนา หรือตัวเมือง ในด้านวรรณกรรมในกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ทั้งด้านเนื้อหาที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา ด้านค่านิยมที่มีต่อสังคมและวิถีชีวิต มีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและกิจกรรมอื่นๆ ร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ในทางพระพุทธศาสนา กลุ่มอารยธรรม 5 เชียงมีความเชื่อในคำสอนของพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญ และใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต อีกทั้งใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ จึงส่งผลต่อสังคมและวิถีชีวิตกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง มุ่งเน้นที่จะประกอบบุญกุศลให้ตนเองหลุดพ้นจากการเกิด แก่ เจ็บ ตาย เชื่อว่า พระพุทธศาสนายุคพระสมณโคดมจะสิ้นสุดเมื่อมีอายุ 5,000 ปี ชาวกลุ่มอารยธรรม 5 เชียงทำบุญเพื่อต่ออายุพระพุทธศาสนา โดยขณะเดียวกันก็เชื่อว่ามียุคพระศรีอริยเมตไตรยต่อนื่องจากนั้น จึงทำบุญเพื่อขอให้ตนได้ไปเกิดเป็นพระหรือพระอรหันต์ในยุคนั้น ด้านปฏิบัติ ความเชื่อ วัฒนธรรม จารีต และประเพณี มีลักษณะด้านวิถีปฏิบัติ ความเชื่อ และวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา นิกายเถรวาท และมีประเพณีเนื่องในวันสำคัญทางพุทธศาสนาคล้ายคลึงกัน ประชาชนในกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง มีอาชีพในการเกษตรเป็นหลัก และนับถือพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ ความสัมพันธ์และค่านิยมที่มีต่อสังคมและวิถีชีวิตของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง คล้ายคลึงกัน ก็เนื่องด้วยประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา จึงมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนามากมาย เช่น พิธีทำบุญตักบาตร (สลากภัตต์) พิธีทำบุญตั้งธรรมหลวง (เทศน์มหาชาติ) พิธีทำบุญเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น ด้านสถาปัตยกรรม มีสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาคล้ายคลึงกัน ได้แก่ สถาปัตยกรรมที่เห็นเด่นชัดในอาณาจักรล้านนาในกลุ่ม 5 เชียง คือ

สถาปัตยกรรมที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ได้แก่ วิหารหลวง ชุมประตู่โขง ภูฏี อุโบสถ หอกลอง หอคำ หอไตร เป็นต้น จะปรากฏตามวัดวาอารามต่าง ๆ ทั้งในเชียงใหม่ เชียงราย เชียงรุ่ง เชียงตุง และเชียงทอง ซึ่งวิถีปฏิบัติของคนในเชียงต่างๆ ที่เหมือนกัน คล้ายคลึงกัน ด้านการศึกษา พระสงฆ์ส่วนใหญ่ในกลุ่มอารยธรรม 5 ได้เชียง ผ่านกระบวนการศึกษาเล่าเรียนทั้งการศึกษาด้านพระปริยัติธรรม แผนกธรรม แผนกบาลี แผนกสามัญศึกษา และ การศึกษาระดับอุดมศึกษา ผ่านมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในประเทศไทย และด้านการเมืองการปกครอง ซึ่งพบว่า มีระเบียบปฏิบัติในการปกครอง ดูแล รักษา ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนบุคคล ศาสนธรรม และศาสนกิจ คล้ายคลึงกัน ซึ่งพระพุทธศาสนาก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่มีบทบาทในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง เข้าไว้ด้วยกัน เนื่องจากพระพุทธศาสนาใน 5 เชียงเป็นนิกายเดียวกัน คือ นิกายเถรวาทแบบลังกาวงศ์ โดยได้รับการเผยแผ่จากพระสงฆ์ล้านนาผ่านเมืองเชียงตุง เชียงรุ่ง และเชียงทอง ชั้นที่ 3 การจัดระบบบริหารและการจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม กลุ่มอารยธรรม 5 เชียง ยินดีและตกลงดำเนินการร่วมกันภายใต้กรอบ/แนวทางดำเนินงานใน 10 ด้าน ได้แก่ การจัดผังโครงสร้างของเครือข่าย (Network Structure) โดยจัดทำผังโครงสร้างของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง ภายในเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารเครือข่าย ช่องทางการเชื่อมโยงและประสานงาน เพื่อให้สมาชิกของเครือข่ายและบุคคลภายนอกได้รู้และเข้าใจในโครงสร้างของเครือข่าย การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม บทบาทหน้าที่ของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการและช่องทางในการติดต่อประสานงาน การกำหนดระเบียบของเครือข่าย (Network Organization) เป็นการให้สมาชิกมีข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับกฎระเบียบ กติกาหรือบรรทัดฐานทางสังคมของเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมในแต่ละแห่ง เพื่อใช้ปฏิบัติร่วมกันในเครือข่าย การกำหนดสถานภาพและบทบาทของสมาชิกเครือข่าย (Status and Rule) เป็นการจัดวางตำแหน่ง และหน้าที่รับผิดชอบให้แก่สมาชิกของเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง อย่างชัดเจนตามความ เหมาะสม การจัดระบบสารสนเทศ (Information System) เครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม มีระบบจัดเก็บฐานข้อมูลทั้งหมดของเครือข่าย และข้อมูลต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินงาน เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้และ นำไปใช้ปฏิบัติงาน โดยระบบสารสนเทศของเครือข่ายเป็นระบบที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน เข้าถึงได้ง่าย และแพร่กระจายอย่างกว้างขวาง การจัดระบบติดต่อสื่อสาร (Communication System) เครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมต้องมีระบบการติดต่อสื่อสารที่ดี มีช่องทางในการแพร่ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ความคิดให้แก่สมาชิก การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้านพระพุทธศาสนา การศึกษา และวัฒนธรรม การร่วมมือระหว่างสมาชิกและกับบุคคลทั่วไป การจัดระบบติดต่อสื่อสารของเครือข่าย ใช้วิธีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันโดยตรงตามกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา การศึกษา และวัฒนธรรม และการจัดตั้งองค์กรร่วม (Umbrella Organization) เพื่อเชื่อมโยงสมาชิกเข้าด้วยกัน เป็นต้น การจัดระบบการเรียนรู้ (Learning System) เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการจัดกิจกรรมด้านพระพุทธศาสนา การศึกษา และวัฒนธรรม ระหว่างสมาชิกของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง เช่น การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ การเรียนรู้จากการได้ปฏิบัติจริง การเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม การเรียนรู้โดยการจัดกิจกรรมร่วมกัน เป็นต้น การจัดระบบประสานงาน (Cooperation System) เครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของกลุ่ม

อารยธรรม 5 เชียง โดยดำเนินการจัดให้มีระบบประสานงานในรูปแบบการสื่อสาร ระบบเปิดและการสื่อสารแบบสองทาง การมีช่องทางในการประสานงานทุกส่วนงาน อย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็วและต่อเนื่อง มีคณะกรรมการทำหน้าที่ประสานงาน มีการสร้างบรรยากาศ การทำงานแบบสมานฉันท์และสอดคล้องกัน (Synchronize) เพื่อไม่ให้เกิดความแตกต่างและขัดแย้งระหว่างสมาชิกเครือข่าย และนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพมาใช้ในการระบบการประสานงานเครือข่าย การจัดระบบการวางแผน (Planning System) เครือข่ายการเรียนรู้ต้องมีระบบการวางแผนแบบมีส่วนร่วม (Participation Planning) คือ ให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการจัดทำแผน เพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางในการดำเนินงานไว้ล่วงหน้า เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของเครือข่าย และมีส่วนร่วมในการนำแผนไปปฏิบัติต่อไป การจัดระบบพัฒนาสมาชิก การพัฒนาสมาชิกให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสม มีคุณภาพและประสิทธิภาพเพียงพอที่จะดำเนินงานและดำรงรักษาเครือข่ายไว้ได้ โดยมีแนวทางในการดำเนินงาน เช่น จัดทำฐานข้อมูลของสมาชิกของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง และจัดให้มีส่วนงานรับผิดชอบในการพัฒนาสมาชิกของเครือข่ายโดยตรงเพื่อดำเนินการอย่างจริงจัง และการจัดระบบติดตามและประเมินผลงาน (Evaluation) การติดตามและประเมินผลงานเป็นการตรวจสอบเพื่อประเมินผลการดำเนินงานของเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม โดยประเมินผลลัพธ์บรรลุตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนด มีปัญหาหรืออุปสรรคปัญหาใดบ้าง เครือข่ายการเรียนรู้จึงต้องจัดให้มีระบบติดตามและประเมินผลงานที่มีประสิทธิภาพ ขั้นที่ 4 การดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม การประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นการดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานของเครือข่าย การกำหนดรูปแบบของเครือข่าย การจัดทำแผนการดำเนินงานของเครือข่าย การดำเนินกิจกรรมร่วมกันของเครือข่าย การจัดหาสมาชิกของเครือข่าย เป็นต้น การดำเนินกิจกรรมของเครือข่าย เป็นการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมร่วมกัน ประกอบด้วย กิจกรรมด้านพระพุทธศาสนา ได้แก่ เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านพระพุทธศาสนา เช่น ประวัติความเป็นมาของพระพุทธศาสนา มีการรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้คัมภีร์โบราณ โบราณสถานและโบราณวัตถุทางพระพุทธศาสนา ของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง เป็นต้น กิจกรรมด้านวัฒนธรรมเชิงพุทธ มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนามากมาย เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน พิธีทำบุญตักบาตรถวายสลาก (สลากภัตต์) พิธีทำบุญตั้งธรรมหลวง (เทศน์มหาชาติ) พิธีทำบุญเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง เป็นต้น และกิจกรรมด้านการศึกษา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการศึกษาเล่าเรียนทั้งการศึกษาด้านพระปริยัติธรรม แผนกธรรม แผนกบาลี แผนกสามัญศึกษา และการศึกษาระดับอุดมศึกษา ผ่านมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในประเทศไทย และขั้นที่ 5 การประเมินศักยภาพของเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ในการประเมินศักยภาพของเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ให้พิจารณาได้ทั้งในแง่ปริมาณจำนวน หรือขนาดของเครือข่ายที่เข้าร่วม ในด้านคุณภาพ พิจารณาจากความหลากหลายของกลุ่มหรือองค์กรที่เข้าร่วม นอกจากนี้อาจพิจารณาจาก “ระบบ” ของการจัดการเครือข่ายองค์กรที่จะก่อให้เกิดความยั่งยืนยาวนานและ “ผลลัพธ์” ของการระดมสรรพกำลังขับเคลื่อนกิจกรรม ซึ่งล้วนแล้วแต่มีส่วนในการสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับเครือข่าย การประเมินศักยภาพของเครือข่ายให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงปริมาณ

สามารถใช้ได้กับการดำเนินงานของเครือข่าย ทำให้เกิดแนวคิดกว้างในระดับกิจกรรมของเครือข่าย กล่าวโดยสรุป การประเมินศักยภาพของเครือข่ายโดยทั่วไปอาจทำได้โดยการนำประเด็นจากองค์ประกอบความสำเร็จ และความเข้มแข็งของเครือข่าย มาสร้างหลักการ (เหตุผล) พร้อมกับกำหนดมุมมอง

อย่างไรก็ตามในการดำเนินงานจัดตั้งเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมอาจจะประสบปัญหาในด้านข้อจำกัดทางการเมือง ทั้งนี้เพราะเครือข่ายระดับชาติและเครือข่ายระหว่างประเทศต้องดำเนินการภายใต้ขอบเขตทางการเมืองของประเทศหรือภูมิภาคในกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง ที่มีลักษณะของระบบการเมืองที่ไม่เหมือนกัน ทั้งในด้านความไม่มั่นคงและการถูกควบคุม จึงเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นทั่วไปในการทำงานของเครือข่าย ในบางประเทศการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างบุคคลจะถูกมองด้วยความเคลือบแคลงสงสัย และการติดต่อกัน การแจกจ่ายจดหมายข่าว การทัศนศึกษา การร่วมประชุมเชิงปฏิบัติต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาล การไม่มีความอดทนต่อการถูกกล่าวหาที่เป็นเรื่องธรรมดาเช่นกัน จึงเป็นเรื่องยากที่เครือข่ายจะกำหนดนโยบายของตนโดยปราศจากการขัดขวางจากรัฐบาล

3. แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของพระสงฆ์และชุมชน ในกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง กับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของพระสงฆ์และชุมชน ในกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง กับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง เริ่มตั้งแต่การดำเนินงานของเครือข่าย ที่ประกอบด้วย ผู้ดำเนินการจัดตั้งเครือข่าย โดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา เป็นผู้ประสานงาน และศูนย์กลางของเครือข่าย การใช้เทคนิควิธีการในการจัดตั้งเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ต้องใช้เทคนิควิธีการหลายประการจึงจะประสบความสำเร็จ เช่น การสร้างความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกเครือข่าย ด้วยการจัดกิจกรรมร่วมกันของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง อย่างต่อเนื่อง การใช้แกนนำพระสงฆ์และชุมชน เป็นผู้ร่วมดำเนินการจัดตั้งเครือข่าย ด้วยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิก เพื่อให้สมาชิกเกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน และมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน ไว้วางใจ เนื่องด้วยเกิดความแตกต่างกันในด้านระบอบการเมืองการปกครอง ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์อันดีต่อกันในระดับของกลุ่มภาคีเครือข่ายระดับล่าง การเปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมมากที่สุด ทั้งในเรื่อง ความรู้ ประสบการณ์ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ ไม่ให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นผู้ผูกขาดใน การเป็นผู้นำและการดำเนินกิจกรรมเพียงผู้เดียว และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสม เพื่อเผยแพร่ความรู้และการจัดกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น การดำเนินงานอย่างเป็นทางการ เป็นการดำเนินงานจัดตั้งเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม 5 ขั้นตอนดังที่กล่าวมาแล้ว นอกจากนั้นจะต้องมีการเตรียมความพร้อมของผู้ที่เกี่ยวข้อง สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยีสารสนเทศ และช่วงเวลาที่เหมาะสม การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่บุคคล กลุ่มบุคคล หรือ หน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐของแต่ละประเทศ การสร้างแรงจูงใจ เพื่อให้บุคคล กลุ่มบุคคล หรือหน่วยงานเป็นสมาชิกและร่วมกัน จัดตั้งเครือข่าย การจัดประชุมผู้สนใจเพื่อดำเนินการจัดตั้งเครือข่าย และการดำเนินกิจกรรมของ เครือข่าย เพื่อบรรลุความสำเร็จร่วมกัน การดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมจะต้องดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่องทุกปี อย่าง

น้อยปีละ 1 ครั้ง โดยเสนอตัวอย่างตัวอย่างในการดำเนินการ 5 กิจกรรม ได้แก่ (1) **พระพุทธศาสนากลุ่มอารยธรรม 5 เชียง** เป็นกิจกรรมที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง ในรูปของการสัมมนาชำระประวัติความเป็นมาของพระพุทธศาสนาของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง มีการรวบรวมเป็นองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ โดยมอบหมายให้มีผู้รับผิดชอบ 1 เชียง เช่น เชียงใหม่ โดยมีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตเชียงใหม่ เป็นองค์กรรับผิดชอบหลัก เป็นต้น (2) **การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง** เป็นกิจกรรมที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง โดยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานร่วมกัน มีการสัมมนาและสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านวิปัสสนากรรมฐานที่เป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง มีการรวบรวมเป็นองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ โดยมอบหมายให้มีผู้รับผิดชอบ 1 เชียง เช่น เชียงรุ่ง โดยมีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา เป็นองค์กรหลัก (3) **การเทศมहाชาติกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง** เป็นกิจกรรมที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการเทศน์มหาชาติของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง มีกิจกรรมเทศน์มหาชาติของพระสงฆ์ทั้ง 5 เชียง มีการสัมมนาองค์ความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละแห่ง และมีการรวบรวมองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ โดยมีผู้รับผิดชอบ 1 เชียง เช่น เชียงทอง (หลวงพระบาง) ซึ่งมีประเพณีเทศมหาชาติที่เรียกว่า “บุญผะเหวด” โดยมีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เป็นองค์กรหลัก (4) **การทำบุญสลากภัตกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง** เป็นกิจกรรมที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการทำบุญสลากภัตของกลุ่มอารยธรรม 5 เชียง มีกิจกรรมทำบุญสลากภัตร่วมกัน มีการสัมมนาองค์ความรู้

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยาควรมีการกำหนดนโยบายในการดำเนินการจัดตั้งเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของกลุ่มอารยธรรม ๕ เชียง มีการทำข้อตกลง (MOU) ร่วมกัน และมีการกำหนดไว้ในแผนพัฒนามหาวิทยาลัยในระยะที่ ๑๒ ที่มุ่งเน้นความเป็นเลิศทางพระพุทธศาสนาในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

๒. ข้อเสนอแนะเชิงสาธารณะ

ควรมีการดำเนินกิจกรรมของคณะสงฆ์และชุมชนของกลุ่มอารยธรรมอย่างต่อเนื่อง อย่างน้อยปีละ ๑ ครั้งที่เป็นกิจกรรมทั้งในด้านศาสนา การศึกษา และวัฒนธรรม เพื่อให้เครือข่ายมีกิจกรรมร่วมกัน การดำเนินกิจกรรมมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

๓. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

เมื่อมีการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มอารยธรรม ๕ เชียง ควรมีการศึกษาวิจัยประกอบในการดำเนินกิจกรรมทุกครั้ง เพื่อถอดองค์ความรู้ในกิจกรรมนั้นนำเสนอต่อสาธารณะอย่างเป็นระบบ

๔. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาวิจัยถึงศักยภาพและผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินการจัดตั้งเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของกลุ่มอารยธรรม ๕ เชียง กับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

References

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). **การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพฯ : ชัคเชส มีเดีย.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2542). **รายงานผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการในการระดมสรรพกำลังเพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- จำนง อติวัฒน์สิทธิ์. (2545). **สังคมวิทยาตามแนวพุทธ**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ชัยรัตน์ เจริญโอฬาร. (2540). **ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่**. กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา มหาวิทยาลัยเกริก.
- ณัฐกร วิทิตานนท์. (2560). ““ห้าเชิง” ในเครื่องหมายคำถาม” **ประเทศไทย**. วันอังคารที่ 26 ธันวาคม. หน้า 1.
- ตติยาพร จารุมณีรัตน์. (2555). “การบูรณาการการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านหลักสูตรการท่องเที่ยวในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจ ภูมิภาคศึกษาประเทศสิงคโปร์” **วารสารการบริการและการท่องเที่ยว**. 7 (2) กรกฎาคม-ธันวาคม. หน้า 69.
- บุรพา, มหาวิทยาลัย. (2552). **โครงการวิจัยและพัฒนากิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมเครือข่ายการเรียนรู้ของครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ระยะที่ 1**, ชลบุรี : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบุรพา.
- ประชิด สุกณะพัฒน์. (2546). **วัฒนธรรมพื้นบ้านและประเพณีไทย**, กรุงเทพฯ : ภูมิปัญญา.
- ปาน กิมปี. (2540). **การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระกัญจน์ กนตธมโม (แสงรุ่ง). (2558). **การพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตามหลักพระพุทธศาสนา, พุทธศาสนดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.
- พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (อบอุ้น). (2547). **เครือข่าย ธรรมชาติ ความรู้และการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).
- พระสมุห์ชัชวาล ชำมะณี. (2544). **บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนบริเวณชายแดนไทย-ลาว จังหวัดเลย**, รายงานการวิจัย, สถาบันราชภัฏเลย.
- มงคล ชาวเรือ. (2546). “การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อชุมชน ตอนที่ 1” **วารสารพัฒนาชุมชน**, 42 (10), หน้า 28.
- มานุษยวิทยาสรีนธร (องค์การมหาชน), ศูนย์. (2547). **ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์**, กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสรีนธร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**, กรุงเทพมหานคร : บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน).

- ศักดิ์ชัย นิรุธทวี. (2548). รายงานการวิจัยเอกสารการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี, กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดีการพิมพ์.
- สนธยา พลศรี. (2550). **เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- सानิตย์ หนูนิล. (2558). “การจัดการข้ามวัฒนธรรมเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน Cross - cultural Management for Entering ASEAN Economic Community” วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม, หน้า 178-179.
- เสรี พงศ์พิศ. (2548). **เครือข่าย**. กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.
- อัครวรรณ์ แสงวิภาค, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. (2549). “กระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่มีความจำเป็นต่อการก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี.
- อนงค์นาฏ แก้วไพฑูริย์ และคณะ. (2556). การเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมระดับชุมชนในอาเซียน, รายงานการวิจัย.
- เอกวิทย์ ณ ถกลาง. (2540) **ภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภูมิภาค : วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2540.
- J.S. Coleman. (1971). **Resources for social change : Race in the United States**, New York : WileyInterscience.
- Rogers M. Smith. (2002). **Political Citizenship : Foundations of Rights in Handbook of Citizenship Studies**, edited by Engin F. Isin and Bryan S. Turner, SAGE.
- Swan, W., Langford, N., & Varey, R. (2000). Viewing the corporate community as a knowledge network. **Corporate Communication : An International Journal**, 5 (2), 97-106.